MOTIVAȚIA PENTRU ÎNVĂȚARE CA DIMENSIUNE A CURRICULUMULUI ȘCOLAR

LEARNING MOTIVATION AS A DIMENSION OF THE SCHOOL CURRICULUM

CZU: 373.016:37.026.6 **https://doi.org/10.59295/dccce2025.20**

Angela POTÂNG
ORCID: 0000-0001-9849-8457
E-mail: angela.potang@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Abstract: *This article aims to highlight the role of learning motivation as an essential dimension of the school curriculum and to identify guidelines for stimulating and maintaining students' interest. The structure of the motivational process – direction, initiation, maintenance, and disengagement – is analyzed, along with how each phase is reflected in the curriculum through clear objectives, structured activities, formative assessments, and flexibility adapted to students' individual needs. Additionally, integrating concepts from Henry Murray's theory of psychological needs allows for a better understanding of how the manifestation of these needs influences students' engagement and performance in the learning process. Students' motivation represents a central element of the school curriculum, and teachers play a crucial role in observing, guiding, and supporting students to become aware of and manage their motivation, transforming it into a tool for educational progress and personal development.*

Keywords: *learning motivation, school curriculum, motivational process, psychological needs, student engagement*

INTRODUCERE

Motivația pentru învățare reprezintă una dintre temele permanent abordate în domeniul științelor educației, datorită rolului său fundamental în succesul școlar și în dezvoltarea personală a elevilor. De-a lungul timpului, literatura de specialitate s-a focalizat în mod constant asupra impactului motivației asupra procesului de învățare, reliefând faptul că performanțele școlare, implicarea activă și atitudinea pozitivă

față de studiu depind, în mare măsură, de gradul în care elevii sunt motivați. Specialiștii au încercat să identifice pârghiile prin care se declanșează motivația pentru învățare, dar și tehnicile și strategiile prin care cadrele didactice pot contribui la creșterea gradului de implicare a elevilor în procesul de învățare [1, p.198-218; 2, p.199-212]. Analiza modului în care curriculumul școlar poate stimula și menține trează motivația pentru învățare rămâne o preocupare actuală, deoarece doar printr-o abordare integrată a conținuturilor, strategiilor și metodelor didactice se poate asigura dezvoltarea interesului autentic al elevului față de procesul educațional. Necesitatea studierii motivației elevilor nu este doar o preocupare teoretică, ci și una practică, evidențiată în rezultatele cercetărilor recente. Astfel, într-un studiu realizat de noi în 355 de școli din Republica Moldova**,** la care au participat 130 de cadre didactice debutante, a fost investigat tipul de sprijin considerat necesar pentru a aplica strategii care să stimuleze motivația și responsabilizarea elevilor pentru propria învățare. La întrebarea „Ce tip de sprijin considerați necesar pentru a aplica strategii care să stimuleze motivația și responsabilizarea elevilor pentru propria învățare?", răspunsurile au evidențiat o diversitate de nevoi:

- *32,29% dintre profesori* au subliniat importanța instruirii în utilizarea metodelor de învățare bazate pe proiecte și pe interesele elevilor, cum ar fi dezvoltarea proiectelor interdisciplinare.
- *32,29% dintre respondenți* au indicat necesitatea sprijinului pentru implementarea metodelor de evaluare formativă, incluzând oferirea de feedback constructiv și utilizarea autoevaluării.
- *36,42% dintre profesori* au menționat lipsa resurselor pentru promovarea autonomiei elevilor, prin instrumente precum jurnalele de învățare, planurile individuale de studiu sau aplicațiile digitale pentru managementul timpului.

Aceste rezultate confirmă faptul că motivația elevilor pentru învățare este un subiect de maximă actualitate. Așa dar, în contextul școlar, motivația reprezintă procesul care determină, orientează și susține comportamentele specifice statutului de elev: participarea activă la lecții, implicarea în activitățile de învățare din clasă și de acasă, precum și rezolvarea cu succes a sarcinilor educaționale. În lipsa motivației,

indiferent de natura ei, persoana nu se angajează în realizarea unei acţiuni sau abandonează rapid demersul iniţiat. Această idee ascunde unul dintre aspectele esenţiale, dar adesea subevaluate, ale procesului educaţional şi ale reuşitei şcolare: pentru a obţine performanţe şi pentru a asigura eficienţa învăţării, este indispensabil existenţa unui nivel optim de motivaţie care să susţină angajarea elevului în activităţile şcolare.

Literatura de specialitate a arătat că noşiunea de motivaţie nu poate fi definită în mod exhaustiv, adică, nu există o definiţie completă, finală şi universal acceptată a conceptului chiar dacă de-a lungul timpului au existat destul de multe de încercări de a-i oferi o difeniţie. Conceptul este prea complex, variabil şi multidimensional pentru a fi redus la o formulare unică şi definitivă [3, p.150-182].

Astfel, în funcţie de modelele şi metodele de explicare utilizate, motivaţia a fost descrisă ca:

- stare internă dinamizatoare, direcţională şi energizatoare;
- stare internă de necesitate a organismului;
- stare tensională generatoare de energie;
- ansamblu de forţe psihologice care mobilizează individul;
- „cauză" internă a conduitei umane.

În viziunea psihologului J. Nuttin (1984), motivaţia reprezintă dimensiunea dinamică a relaţiei dintre individ şi mediul său, orientând comportamentul către obiecte şi situaţii valorizate. Raportată la motivaţia pentru învăţare, această perspectivă sugerează că elevii nu sunt impulsionaţi doar de stimuli externi (note, recompense, sancţiuni) sau interni (curiozitate, nevoi cognitive), ci mai ales de modul în care relaţia lor cu mediul educaţional capătă sens şi relevanţă personală [4].

Astfel, motivaţia şcolară poate fi înţeleasă ca o structură cognitiv-dinamică ce ghidează implicarea elevilor spre atingerea unor scopuri concrete – cum ar fi rezolvarea sarcinilor de învăţare, participarea activă la lecţii sau dezvoltarea competenţelor personale. Din această perspectivă, rolul curriculumului şcolar nu se limitează la transmiterea de conţinuturi, ci include şi crearea unui cadru relaţional şi interactiv între elev şi mediu, care să favorizeze apariţia şi menţinerea motivaţiei. Elevii sunt mai dispuşi să se angajeze activ atunci când descoperă sens, valoare şi relevanţă personală în ceea ce învaţă.

Referitor la procesul motivațional, literatura de specialitate explică etapele prin care acesta se manifestă, subliniind caracterul său dinamic și complex. Aceste etape sunt descrise drept momente succesive care orientează individul de la recunoașterea unei nevoi sau dorințe, la declanșarea comportamentului adecvat, menținerea angajamentului față de obiectivul propus și, în final, dezangajarea sau tranziția către alte scopuri. Prin urmare, procesul motivațional nu se reduce doar la simpla activare a energiei psihice, ci implică un ansamblu de mecanisme cognitive, afective și volitive ce determină direcția, intensitatea și durata acțiunii umane.

Autorul V. Mih (2010) descrie patru faze distincte: direcționare, declanșare, susținere și dezangajare, fiecare contribuind la modul în care motivația se manifestă și influențează comportamentul [5, p.56-124].

- *Direcționarea* reprezintă faza inițială a motivației, în care individul își formulează obiectivele și mobilizează resursele necesare pentru acțiune. Această etapă este determinată de factori interni, cum ar fi nevoile, valorile și aspirațiile, dar și de factori externi, cum ar fi stimulii și oportunitățile mediului înconjurător.
- *Declanșarea* implică transformarea intenției motivaționale în acțiune concretă. Intensitatea motivației, credința în propriile capacități și stimulii din mediul extern determină gradul de implicare și efort depus în atingerea scopurilor. Factorii interni, precum încrederea și autoeficacitatea, precum și factorii externi, cum sunt provocările și oportunitățile, facilitează trecerea de la intenție la comportament.
- *Susținerea* constă în menținerea efortului pe termen lung pentru atingerea obiectivelor, fiind influențată de progresul realizat, feedback-ul primit și sprijinul social sau emoțional. Aceasta presupune perseverență, adaptabilitate și capacitatea de a depăși obstacolele sau frustrările întâlnite pe parcurs.
- *Dezangajarea* apare atunci când eforturile sunt reduse sau întrerupte, fie pentru că obiectivele au fost atinse, fie pentru că acestea devin percepute ca nerealiste sau neimportante. Această fază permite indivizilor să-și redirecționeze energia către scopuri mai relevante și este influențată de starea emoțională și de schimbările din mediul înconjurător.

În contextul educațional, procesul motivațional se reflectă direct în modul în care elevii se angajează în activitățile de învățare. Prima etapă, direcționarea, presupune ca elevul să își stabilească obiective clare și realiste – de la înțelegerea unui concept până la rezolvarea unei sarcini complexe – și să își planifice strategiile de lucru, mobilizând resursele cognitive și emoționale necesare. Curriculumul școlar contribuie la această fază prin stabilirea unor obiective precise de învățare pentru fiecare disciplină și nivel de studiu, oferind astfel repere clare pentru orientarea elevilor. Declanșarea survine atunci când elevul trece efectiv la acțiune, participând activ la lecții, rezolvând sarcinile propuse și aplicând cunoștințele dobândite. Activitățile structurate, exercițiile variate și cerințele formulate explicit în curriculum funcționează ca stimuli care favorizează implicarea și inițierea comportamentului de învățare. Susținerea, ca etapă ulterioară, se referă la menținerea efortului pe termen lung, la capacitatea de a depăși dificultățile și la perseverența în atingerea obiectivelor. În acest sens, feedback-ul constant al profesorilor, evaluările periodice și colaborarea între colegi devin factori decisivi. Curriculumul sprijină această dimensiune prin activități de consolidare, cum sunt exercițiile de aplicare repetată, proiectele interdisciplinare sau evaluările formative, menite să mențină viu interesul elevilor. Dezangajarea apare atunci când elevul își reduce sau își întrerupe eforturile, fie pentru că obiectivele au fost deja atinse, fie pentru că acestea sunt percepute ca inaccesibile. Totuși, această fază nu înseamnă neapărat abandon, ci poate reprezenta o redirecționare a resurselor către alte sarcini sau domenii. Curriculumul oferă cadrul necesar acestei tranziții prin flexibilitatea temelor, diversitatea proiectelor și obiectivele diferențiate, adaptate nevoilor și intereselor individuale ale elevilor.

Tabelul 1. Fazele procesului motivațional și reflectarea lor în curriculumul școlar

Fazele procesului motivațional	Reflectarea în curriculumul școlar
Direcționarea	Elevul își stabilește obiective clare de învățare; curriculumul oferă obiective explicite pentru fiecare disciplină și nivel de clasă.

Declanșarea	Elevul trece la acțiune (participare la lecții, rezolvarea sarcinilor); curriculumul include activități și sarcini structurate care stimulează implicarea.
Susținerea	Elevul își menține efortul, depășește dificultăți, perseverează; curriculumul susține acest proces prin feedback, evaluări formative, exerciții și proiecte.
Dezangajarea	Elevul își reduce sau încheie eforturile, redirecționând atenția; curriculumul prevede flexibilitate prin teme, proiecte și obiective diferențiate.

ANALIZA CURRICULUMULUI ȘCOLAR ÎN RAPORT CU TEORIA NEVOILOR PSIHOLOGICE ELABORATĂ DE PSIHOLOGUL HENRY MURRAY

Teoria motivației a lui Henry Murray, prezentată în lucrarea sa fundamentală *Explorations in Personality*, reprezintă una dintre primele și cele mai influente încercări de a explica modul în care nevoile psihologice modelează comportamentul uman. Murray considera că motivația nu este un proces simplu, ci rezultatul unei dinamici complexe între forțele interne ale individului și presiunile exercitate de mediul înconjurător. În centrul teoriei sale se află conceptul de „nevoi", înțelese ca forțe interne, adesea inconștiente, care orientează percepțiile și acțiunile individului [6]. Nevoile sunt resimțite ca presiuni interne ce declanșează comportamente menite să reducă tensiunea și să restabilească echilibrul psihologic. În acest cadru, Murray a descris un număr impresionant de peste 20 de nevoi psihologice fundamentale, dintre care se remarcă câteva esențiale pentru viața socială și educațională: nevoia de realizare (dorinta de a excela și a demonstra competență), nevoia de afiliere (dorința de a fi acceptat și de a construi relații pozitive), nevoia de putere (tendința de a influența și controla comportamentul celorlalți), nevoia de autonomie (aspirația la independență și libertate) și nevoia de recunoaștere (dorința de apreciere și prestigiu). Un alt concept central al teoriei îl constituie „presiunea", prin care Murray desemna influențele externe capabile să activeze sau să inhibe manifestarea nevoilor. Mediul poate, astfel, să

favorizeze sau să blocheze satisfacerea anumitor trebuințe. De exemplu, un elev cu o puternică nevoie de realizare poate fi stimulat pozitiv de un mediu școlar competitiv, dar același context poate genera anxietate sau descurajare dacă presiunile devin excesive. Motivația, în viziunea lui Murray, apare din interacțiunea dintre nevoile interne și presiunile externe, ceea ce înseamnă că comportamentul uman nu este nici exclusiv rezultatul dorințelor individuale, nici exclusiv produsul contextului social, ci o combinație dinamică între acestea. Astfel, teoria sa a reușit să integreze dimensiunea personală și cea contextuală a motivației, oferind o perspectivă complexă și modernă asupra modului în care oamenii acționează și se dezvoltă.

Teoria lui Henry Murray poate fi valorificată cu succes în practica didactică, oferind un cadru de înțelegere a comportamentului elevilor în diverse contexte educaționale. Nevoile psihologice identificate de acesta se regăsesc, direct sau indirect, în structura curriculumului școlar, care nu are doar rolul de a transmite cunoștințe, ci și pe acela de a sprijini și dezvolta motivațiile fundamentale ale elevilor. Astfel, nevoia de realizare este reflectată prin obiectivele de învățare și standardele de performanță stabilite pentru fiecare disciplină. Sarcinile de lucru, evaluările formative și sumative, precum și concursurile școlare oferă elevilor oportunitatea de a demonstra competență și de a atinge succesul. Nevoia de afiliere este susținută prin activitățile de grup, proiectele colaborative și programele extracurriculare, care dezvoltă sentimentul de apartenență și relațiile pozitive între colegi. Curriculumul pune accent pe cooperare și comunicare, stimulând integrarea elevilor în comunitatea școlară. Nevoia de putere se regăsește în modul în care elevii sunt încurajați să își asume roluri de lider în proiecte, să participe la consilii ale elevilor sau să coordoneze activități școlare. Prin aceste experiențe, ei dobândesc sentimentul că pot influența mediul și pot contribui activ la viața comunității educaționale. Nevoia de autonomie este reflectată prin metode didactice centrate pe elev, care îi oferă libertatea de a alege teme, modalități de prezentare sau ritmul de lucru. Curriculumul modern promovează diferențierea și personalizarea învățării, încurajând responsabilitatea și independența. Nevoia de recunoaștere este satisfăcută prin sistemele de evaluare și feedback, prin diplome, premii

şi aprecieri publice. Acestea conferă elevului sentimentul de valoare personală şi confirmarea progresului realizat.

Din punct de vedere psihologic este important ca nevoile identificate de Henry Murray să se manifeste într-un cadru de echilibru, fără a fi nici excesiv accentuate, nici complet neglijate. O nevoie prea puternică poate conduce la comportamente dezadaptative – de exemplu, o dorinţă excesivă de putere poate genera tendinţe de dominare sau conflicte cu ceilalţi, iar o nevoie de recunoaştere exagerată poate duce la anxietate şi dependenţă de validare externă. În schimb, lipsa aproape totală a acestor nevoi ar putea determina pasivitate, lipsă de iniţiativă sau dificultăţi de integrare socială. Rolul profesorului devine, în acest context, unul deosebit de important. El trebuie să observe manifestările acestor nevoi în comportamentul elevilor, să le ofere situaţii de învăţare prin care acestea să fie satisfăcute într-o manieră constructivă şi să intervină atunci când echilibrul este perturbat. Profesorul nu este doar un transmiţător de cunoştinţe, ci şi un mediator al dezvoltării psihologice, capabil să sprijine elevul în conştientizarea propriilor nevoi. Ajutându-l să identifice, să înţeleagă şi să gestioneze aceste nevoi, cadrul didactic contribuie la formarea unui comportament autoreglat şi responsabil. Elevul învaţă să-şi valorifice resursele interioare, dar şi să îşi menţină echilibrul între aspiraţiile personale şi cerinţele mediului şcolar. Astfel, educaţia nu răspunde doar la întrebarea „ce trebuie să ştie elevul?”, ci şi la „cine devine elevul prin procesul de învăţare?”.

Tabelul 2. Nevoile psihologice după teoria motivaţiei a lui Henry Murray şi manifestarea lor în context şcolar

Nevoia psihologică	Comportamentul elevului în cazul când nevoia este accentuată	Comportamentul elevului în cazul când nevoia este diminuată/ lipsă	Reflecţia în curriculumul şcolar
Nevoia de dominare	Elevul caută să controleze colegii, intervine frecvent şi încearcă să impună soluţii.	Elevul devine pasiv, se lasă condus de alţii, nu îşi exprimă opiniile.	Se recomandă activităţi de grup cu roluri distribuite echilibrat şi exerciţii de colaborare.

Nevoia de deferenţă	Elevul idealizează profesorul sau un coleg, caută să îi urmeze exemplul excesiv.	Nu recunoaşte autoritatea, refuză să aprecieze calităţile altora.	Curriculumul poate include modele pozitive, dar şi activităţi care dezvoltă gândirea critică.
Nevoia de autonomie	Elevul respinge sarcinile impuse, insistă să lucreze singur chiar cu riscul de a greşi.	Elevul devine dependent de profesor, nu îşi asumă iniţiative.	Se recomandă un echilibru între sarcini dirijate şi activităţi independente.
Nevoia de agresivitate	Elevul critică, ironizează sau intră în conflict pentru a-şi afirma poziţia.	Evită confruntările, devine excesiv de retras şi lipsit de iniţiativă.	Curriculumul poate include activităţi de gestionare a emoţiilor şi comunicare non-violentă.
Nevoia de supunere	Elevul se lasă dominat de colegi, acceptă fără opoziţie criticile şi pedepsele.	Se revoltă permanent faţă de reguli, refuză colaborarea.	Curriculumul trebuie să promoveze echilibrul între respectul faţă de reguli şi dezvoltarea gândirii critice.
Nevoia de realizare	Elevul devine competitiv, caută standarde înalte şi se frustrează la eşec.	Evită sarcinile dificile, renunţă uşor la provocări.	Curriculumul trebuie să ofere sarcini gradate şi feedback constructiv.
Nevoia de stimulare	Elevul caută mereu noul, se plictiseşte uşor de sarcini monotone.	Se mulţumeşte cu sarcini simple, manifestă lipsă de curiozitate.	Curriculumul trebuie să includă activităţi variate şi interactive.

Nevoia de exhibiţionism	Elevul doreşte permanent să fie în centrul atenţiei, intervine chiar şi fără a avea soluţii.	Este retras, evită expunerea şi prezentările în faţa colegilor.	Se recomandă activităţi de prezentare echilibrată şi oportunităţi de exprimare personală.
Nevoia ludică	Elevul glumeşte excesiv, perturbă lecţia prin comportamente jucăuşe.	Nu manifestă entuziasm, nu se implică în activităţi recreative.	Curriculumul poate integra jocuri didactice şi activităţi sportive.
Nevoia de afiliere	Elevul caută constant aprobarea grupului, uneori în detrimentul sarcinii.	Se izolează, evită colaborarea şi participarea la activităţi colective.	Se recomandă proiecte de grup şi activităţi colaborative.
Nevoia de respingere	Elevul marginalizează colegii, manifestă excludere sau indiferenţă.	Nu poate să-şi stabilească limite sănătoase, tolerează relaţii toxice.	Curriculumul trebuie să promoveze respectul reciproc şi incluziunea.
Nevoia de suport	Elevul caută permanent ajutor, devine dependent de profesor sau colegi.	Refuză să ceară sprijin, rămâne blocat în sarcini dificile.	Se recomandă activităţi de peer-learning şi mentorat.
Nevoia de existenţă socială	Elevul se implică excesiv în ajutorarea altora, chiar neglijându-şi propriile sarcini.	Ignoră complet nevoile celor din jur, manifestă egoism.	Curriculumul poate promova voluntariat şi proiecte de responsabilitate socială.

Nevoia de evitare a inferiorită-ții	Elevul refuză sarcini de teamă să nu greșească, evită evaluările.	Își asumă riscuri fără a evalua corect posibilitatea de eșec.	Se recomandă un sistem de evaluare non-punitiv, centrat pe progres.
Nevoia de apărare a ego-ului	Elevul justifică orice greșeală, devine defensiv și refuză feedback-ul.	Se descurajează ușor și se autoînvinovățește excesiv.	Curriculumul trebuie să includă activități de reflecție și autocunoaștere.
Nevoia de contracara-re	Elevul se mobilizează excesiv după un eșec, uneori până la suprasolicitare.	Renunță după o greșeală și evită să mai încerce.	Se recomandă exerciții de reziliență și management al eșecului.
Nevoia de evitare a durerii	Elevul evită activități percepute ca stresante sau periculoase.	Își asumă riscuri inutile, ignorând pericolele.	Curriculumul trebuie să includă educație pentru sănătate și prevenție.
Nevoia de ordine	Elevul devine rigid, insistă obsesiv pe reguli și organizare.	Este dezordonat, își pierde materialele, nu finalizează sarcinile.	Se recomandă activități de organizare și management al timpului.
Nevoia de înțelegere	Elevul pune întrebări excesive, devine obsedat de detalii.	Nu își manifestă curiozitatea, acceptă pasiv informațiile.	Curriculumul trebuie să încurajeze gândirea critică și cercetarea.

CONCLUZII

Motivația pentru învățare nu poate fi redusă doar la stimuli externi, precum notele, recompensele sau sancțiunile, și nici exclusiv la factori interni, precum curiozitatea sau nevoile cognitive. Ea se constituie mai ales prin modul în care elevul reușește să confere sens și relevanță personală experienței educaționale și interacțiunii cu mediul școlar. Analiza etapelor procesului motivațional se reflectă în mod concret în curriculumul școlar prin obiective clare, activități structurate, evaluări formative și posibilitatea adaptării în funcție de nevoile elevilor. În același timp, integrarea dimensiunii psihologice propuse de Henry Murray oferă o înțelegere mai complexă a comportamentului școlar. Nevoile fundamentale identificate de acesta, manifestate fie prin accentuare, fie prin diminuare, influențează în mod direct modul de implicare a elevilor în învățare și reclamă o proiectare curriculară capabilă să răspundă echilibrat acestor dinamici.

Astfel, curriculumul nu poate fi privit doar ca un instrument de transmitere a cunoștințelor, ci ca o structură care mediază și modelează raportul dintre motivație și dezvoltarea personală a elevilor. Profesorul devine un actor esențial în acest proces, prin capacitatea de a observa, ghida și sprijini elevii în conștientizarea și gestionarea propriilor nevoi psihologice, transformându-le în resurse pentru progresul educațional. În concluzie, o educație de calitate presupune nu doar predarea unor conținuturi relevante, ci și stimularea și menținerea motivației elevilor prin armonizarea factorilor interni, a influențelor externe și a sensului personal atribuit experienței școlare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*. Iași: Polirom, 1996.
2. COSMOVICI, A. & IACOB, L. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 2005.
3. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei*. București: Editura Pro Humanitate, 1994.
4. NUTTIN, J. *Motivation, planning, and action: A relational theory of behavior dynamics* (R. P. Lorion & J. E. Dumas, Trans.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.; Leuven: Leuven University Press, 1984.

5. MIH, V. *Psihologie educaţională*. Vol. 2. Cluj-Napoca: ASCR, 2010.
6. OPRE, A. (coord.). Noi tendinţe în psihologia personalităţii: Modele teoretice. Vol. I. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2002. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/40910295/12691024-Adrian-Opre-Noi-Tendinte-in-Psihologia-Personalitatii-libre.pdf

N.B.: Studiul a fost elaborat în cadrul Subprogramului de Stat *"Teoria şi metodologia monitorizării şi dezvoltării continue şi ciclice a Curriculumului şcolar"*, cifrul 01.14.01.